

**H**er bir xalq yaratıldıları-  
da xidmətlərinə görə tanınır və dillər  
əzberi olur. Azərbaycan xalqı da ta-  
rix boyu ədalətinə və tolerantlığına  
görə dünya xalqları içərisində böyük  
nüfuz qazanıb". Bu sözü SiA-ya  
açıqlamasında Milli Məclisin deputa-  
ti Anar İsgəndərov deyib. O bildirib  
ki, dünyadan qədim dövlətləri sıra-  
sında yer alan Manna, Albaniya, At-  
ropatena öz müstəqilliklərini qorumaq  
fürsətini tətbiq etdi. Bu gün xalqımızın  
öyünməsi üçün şərəflə bir tarix  
miras qoymuşlar: "Orta əsrlərin El-  
dənizlər, Qaraqoyunu, Ağqoyunu və  
nehayət, Səfəvilər dövləti Mü-  
səsəman Şərqinin qürətli dövlətləri  
sırasında yer ala bildilər. Səfəvilər  
bir az da irəli gedərək imperiya ya-  
ratmağa nail oldular. Azərbaycan  
xalqı bu dövlətin yaradıcısı Şah İsmayı-  
l Xətaiini min illerdə ki, tariximizin  
qəhrəmanı kimi anır və müs-  
teqilliyyimiz dövründə onun şərəfinə  
abidələr ucaldır. Azərbaycan Xalq  
Cümhuriyyətinin qurucuları olan  
milli-demokratik ziyalılarımız Mü-  
səsəman Şərqində ilk parlamentli  
Respublikanın bünövrsəni qoya-  
raq tarixə düşdülər. 23 ay yaşayın-  
bu dövlət 350 ilə imza atmağa  
müvəffəq oldu. 1920-ci ilin aprelindən  
sonra Azərbaycan müstəqil  
dövlət kimi yox, müttəfiq dövlət kimi  
faaliyyət göstərdi. Hər bir müttəfiq  
respublika nəhəng Sovet dövlə-  
tindən yaranan mərəzə isteyirdi.

Bu daha çox müttəfiq respubli-  
kaya rəhbərlik edən şəxsin bacarı-  
ğından asılı idi. Heydər Əlirza oğlu  
Əliyev 1969-cu il iyulun 14-dən  
Azərbaycana rəhbərlik etməyə baş-  
ladı. Həmin ilin martında Mərkəzin  
tapşırığı ilə Azərbaycan Ali Soveti  
Rəyasət Heyəti dörd min kvadrat ki-  
lometr Azərbaycan torpağının Er-  
menistana verilməsi haqqında qərar  
çıxardı. Heydər Əliyev hakimiyyəti  
dövründə bu qərarın icra olunması-  
na imkan vermədi. 1919-cu ildə  
əsası qoyulan Bakı Dövlət Universi-  
tetinin 50 illik yubileyi 1969-cu ildə  
keçirildi. Yubiley toplantısına rəh-  
bərlik edən Heydər Əliyev öz nitqi-  
ne Azərbaycan dilində başladı. Bu o-  
dövr üçün çox böyük siyasi hadisə  
idi. Həc kimin ağlına gəlmirdi ki, rus  
dilinin hökm sürdüyü bir dövrdə  
müttəfiq respublikanın Birincisi öz  
doğma dilində məruzə edə bilər.  
Amma Heydər Əliyev bu çıxışı etdi  
və xalqının ürəyində özünə rəğbet  
qazandı. Azərbaycanı aqrar ölkə-  
dən sənaye-aqrar ölkəsinə çevirən  
Respublikanın Birincisi ölkədə hərbi  
məktəb yaratmaq üçün uzun illər  
məbarizə apardı və nehayət 1971-ci  
ildə Cəmşid Naxçıvanski adına hər-  
bi məktəbin yaradılmasına nail oldu.  
Azərbaycanda mükəmməl ziyanlı or-  
duyu yaratmaq üçün hər il minlərlə  
Azərbaycan gəncini ölkənin en nu-  
fuzlu ali məktəblərinə göndərməyə  
nail oldu. 1977-ci ildə SSRİ-nin növ-  
bəti Konstitusiyası qəbul edildi.  
Məqsəd ondan ibarət idi ki, müttəfiq  
dövlətlər milli dil məsələsində israr  
etməsinənə. Heydər Əliyev Mərkəzin  
bütün təzyiqlərinə baxmayaraq,  
1978-ci il Konstitusiyasında Azər-  
baycan dilinin dövlər dili kimi təsbit  
olunmasına nail oldu. Heydər Əliyev  
və qədər Azərbaycan xalqının milli  
sərvəti olan neft və qaz qonşu res-  
publikalara onların sərvəti kimi veri-  
ldi. Heydər Əliyev Mərkəzin bu si-  
yasetini müyyən qədər respublikanın  
xeyrinə dəyişməyə nail oldu.  
Heydər Əliyev qədər herbi xidmətə  
çağırlılan azərbaycanlı gənclərin de-  
mək olar ki, eksəriyyəti tikinti batal-  
yonlarına göndərilirdi. Heydər Əli-

# "Qurtuluş Günü Azərbaycan xalqının müqəddəratını həll edən hadisə oldu"



yev bu sahədə də dönüş yarada bili-  
di. Azərbaycanlı gənclər də müasir  
silahlarda təhziz edilən hərbi hissə-  
lərde xidmət etməyə başladılar.  
Azərbaycan neftinin gələcək taleyini  
uzaqgörən siyaseti ilə müəyyən  
edən Heydər Əliyev Dərin Özüllər  
zavodunun tikilməsinə nail oldu.  
Azərbaycan yenidən öz dövlət müs-  
teqilliyyini bərpa etdikdən sonra Heydər  
Əliyevin bu sahədə uzaqgörən  
siyasetinə heyran olmamaq ol-  
mur. Azərbaycanı uğurlu və bacarıqlı  
siyaseti ilə müttəfiq respublikalar  
arasında birincilərden edən Heydər  
Əliyev Sovet dövlətinin idarəciliyin-  
de böyük xidmətləri olmuşdur.  
Heydər Əliyev yeganə türk-müsəl-  
mandır ki, 70 ildən çox faaliyyət  
göstərən bu dövləti idarə edənler-  
dən biri oldu. Əger imkan verseydi-  
lər, bu dövləti idarə edən birinci  
şəxs də ola bilərdi. Sovet dövlətinin  
süqutundan sonra Heydər Əliyev  
Moskvada yox, Azərbaycanda öz  
xalqının yanında olmaq isteyirdi.  
1990-ci il 20 yanvar qırğını göstərdi  
ki, Azərbaycan xalqı kəməksiz və  
ziyyətdədir. Xalqın tələbi ilə haki-  
miyyətin istəyi üst-üstə düşmürdü.

Düşmən tərəf öz havadalarlarının  
gündündə istifadə edərək Azərbay-  
canın tarixi torpaqlarına sahib ol-  
maq isteyirdi. Hakimiyyət bunları fi-  
kirleşə bilmir, Heydər Əliyevin Azər-  
baycana dönüşünü əngəlləmək  
üzün planlar hazırlayırdı. Azərbay-  
candan uzaq döşən Naxçıvan ağır  
blokada həyatı yaşamaqdır idi. Heydər  
Əliyev Naxçıvanın harayına çat-  
dı, bütün çətinliklərə sine gərərək,  
bögəni işğal təhlükəsindən qurtara-  
bildi. Muxtar respublikanın əhalisini  
inadıra bildi ki, Naxçıvanın bir qa-  
riş torpağını düşmənə güzəştə get-  
məyəcək. Bakıda hakimiyyət uğruna  
məbarizə qızışan vaxtda Heydər  
Əliyev Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti-  
yenin dövlət rəmzlerinin bərpası  
haqqında Naxçıvan Ali Məclisinin  
qərarını qəbul etdi, sovet sosialist  
ifadəsindən imtiha etdi. 1991-ci ilin  
oktyabrında dövlət müstəqilliyinin  
bərpası haqqında qəbul edilən Kon-

stitusiya Akti 1993-cü ilin yayında  
çətin günlərini yaşıyordı. Düşmən  
Şuşanı, Laçını, Kelbəcəri işğal etdi,  
Qarabağ və etraf rayonlar üçün bö-  
yük təhlükə yarandı. 20 yanvar qırğı-  
nın mahiyyətini dünyaya çatdır-  
mamış, Xocalı soyqırımı yaşama-  
ğa məcbur edildik. Vətəndaş müha-  
ribəsinin ilk işartələri Azərbaycanı  
təhdid etməyə başladı. Hakimiyyət  
herisləri ölkəni parçalamaq və işğal  
təhlükəsi ilə üz-üzə qoydular. Hami,  
hətta siyasi hakimiyyət də umidini  
Naxçıvana bağlayıvə nicasını Heydər  
Əliyevin Bakıya döñüsündə gör-  
dü. Heydər Əliyev xalqın təkidil-  
tələbi ilə Azərbaycanı parçalanmaq  
və yox olmaq təhlükəsindən qurtar-  
maq üçün Bakıya gəldi. Düşmən ye-  
ni torpaqlar işğal edə bilməsin deye,  
Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin  
aci taleyini yaşamaməq üçün güclü  
dövlət başçısına, cəsəretli Ali Baş  
Komandana ehtiyac var idi. 1990-ci  
ildə Naxçıvana yenidən qaldırılan  
və bütün Azərbaycana şərəf getirən  
uç rəngli bayraqı əbədi etmək üçün  
Heydər Əliyevə hava və su qədər  
ehtiyac var idi. Heydər Əliyev xalqın  
köməyinə gəlməli idi və geldi. Illərlə  
rəhbərlik etdiyi xalqının ən çətin  
gündərində onun yanında oldu. Həc  
ki təhlükə və hec bir təhdid onu yolu-  
lunda döndəre bilərdi. Heydər  
Əliyev parçalanmaq təhlükəsi ilə üz-  
üzə dayanan dövlətimizin başına  
keçdi və bu yolda əngəl olan bütün  
qüvvələri öz zəngin təcrübəsi və ba-  
carığı ilə aradan qaldırdı. Heydər  
Əliyev həyatına təhlükə altına ata-  
raq Gəncədə dövlətə asılık edən  
qüvvələrlə görüşdü. Dövlət müstə-  
qilliyinə xələl gəlməmək üçün bütün  
qüvvələri əmin-amanlığa dəvət etdi  
və çətinliklə də olsa buna nail oldu.  
Heydər Əliyev 15 iyunə gələn yolu  
xilas etdiyi kimi, 15 iyunundan sonra  
da şərəflə bir tarixinə qoydu.  
Ölkədə daxili sabitliyə nail oldu,  
dövlət çəvrlilişlərə cəhdli zərərsiz-  
ləşdirdi, təcavüzkar Ermənistana  
ataşkəsə nail oldu. Türk-müsəlman  
dünyasının hec bir uğuruna sevin-  
məyən Qərb Ermənistəninin Azərbay-

cana təcavüzüne haqq qazandırır  
və Qarabağın işğalına hər cür yar-  
dim göstərirdi. Heydər Əliyev Erme-  
nistanın təcavüzkar dövlət olmasına  
və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qə-  
tnamələrinin yerine yetirilməsi üçün  
bütün qapıları döyüd və dünyadan  
diqqətini Qarabağ probleminə cəlb  
etdi. Ürmənistanın təcavüzünə  
haqq qazandıran xeyli dövləti ney-  
rallaşdırıbildi, Qarabağın tarixi  
Azərbaycan torpağı olması haqqında  
mövcud mənbələrin dövrliyəye  
cəlb olmasına və dünya dillərinə  
çevriləsinə nail oldu. Heydər Əliyev  
Bakı neftini dünya bazarına çı-  
xarmaq üçün yollar axtarırdı. Bu mə-  
sələdə Azərbaycana yardım Qərb  
şirkətləri tərəfindən göstərile bilərdi.  
Çünki Rusiya iqtisadi cəhətdən zəif,  
neftin dənizdən müasir əsullarla çı-  
xarılmasına hazır deyildi. Qərb döv-  
lətləri də müharibə girdəbənə salınan  
Azərbaycana investisiya qoyma-  
qı fikrində deyildi. Amma Heydər  
Əliyev qərb şirkətləri ilə aparılan  
danışqlarda böyük qələbəyə imza at-  
dı. Birincisi, Xəzər dənizindən neftin  
çıxarılması, ikincisi çıxarılan neftin  
Gürcüstanın üstündən Türkiyəyə  
çatdırılmasına dair razılıq nail oldu.  
Beləliklə, "Əsrin müqaviləsi"ni  
imzalamaqla Heydər Əliyev Qərbin  
himayəsini qazandı, Xəzər dənizində  
neftin çıxarılmasına külli miqdarda  
sərmayə qoyma qərb şirkətləri  
Heydər Əliyevin timsalında Azərbay-  
candan möhkəm yapışdırı. Bu,  
Heydər Əliyev siyasetinin uzaqgö-  
rənliliyi idi. Heydər Əliyev Azərbay-  
canı təhdidlərdən qorumaq üçün  
Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv qə-  
bul olmasına razılıq verdi. Çünkü  
Azərbaycanın müstəqilliyinə qarşı  
təhlükə hələ sovuşmamışdı. Azər-  
baycanın daxilində bəzi siyasi qüvvə-  
lər xaricdən müdaxilə üçün yollar  
axtarır və dövlət çəvrlilişlərinə cəhd  
etdilər. Lakin Heydər Əliyevin döv-  
lətçilik təcrübəsi, qətiyyəti və Azər-  
baycan xalqının onun ətrafında bir-  
leşməsi düşmən qüvvələrini meğlub  
etdi. 1990-ci il 20 yanvar və Xocalı  
soyqırımına siyasi qiymət verməyə,

31 Martın azərbaycanlıların soyqırımı  
günü kimi təsbit olunmasına, azərbaycanlıların Ermənistən SSR-  
den deportasiya olunmasına haqqında  
fərمانların veriləsi Heydər Əliyev  
adı ilə bağlıdır. Heydər Əliyev  
düşmən qarşı mübarizə üçün tarixi  
sənədlər müraciət etməyə üstün-  
lük verdi. İxtisasca tarixçi olan Heydər  
Əliyev ermənilərin tarix boyu  
azərbaycanlı əhaliyə qarşı töretdiyi  
soyqırımları arxiv sənədləri əsasında  
dövrliyə cəlb etdi. Bu istiqamətdə  
çoxsayılı əsərlərin yazılmışına  
və xarici dillərə tərcümə olunma-  
sına nail oldu. Erməni məkrini və  
qəddarlığını dünyaya bəyan etmək  
 üçün 1948-1953-cü illərdə Qərbi  
Azərbaycanda azərbaycanlı əhalinin  
başına dövlət səviyyəsində geti-  
rilən müsibətlər işq üzü görməyə  
başladı. Heydər Əliyev Azərbaycanda  
ölüm hökmünün və senzurən ləğv  
edilməsinə, ATƏT-in Lissabon  
Sammitində bu beynəlxalq təşkilatın  
54 üzvündən 53-nün (Ermənistən-  
dan başqa) Dağılıq Qarabağ proble-  
minin həllində Azərbaycanın milli  
maraqlarına uyğun prinsiplərin açıq  
şəkildə müdafiə olunmasına, Azər-  
baycanın Avropa Parlament Şurasına  
üzv qəbul olmasına, müstəqil  
dövlətin ilk Konstitusiyasının yara-  
dılmasına və ilk parlament seçkilərinin  
keçirilməsinə, Aqrar İslahat hə-  
yata keçirməklə torpaqların temən-  
nasız olaraq kəndlilərə verilməsinə,  
qonşu dövlətlər, o cümlədən dünyā-  
nın nüfuzlu dövlətləri ilə balanslaş-  
dırılmış siyasetin həyata keçirilməsi-  
sinə, dünyān, o cümlədən BMT-  
nin ali tribunasından Ermənistən-  
dan Azərbaycana qarşı təcavüzkar siya-  
tətin ifşa olunmasına, Ordu quru-  
culuğu sahəsində uğurlar qazan-  
maq və düşməni torpaqlarımızdan  
çıxarmaq üçün ali hərbi məktəblərin  
yaradılmasına nail oldu. Heydər Əliyev  
Azərbaycanlılığı ideologiyasının  
və "Bir millet, iki dövlət" konsepsi-  
yasının həyata vəsiqə almamasına,  
Azərbaycanın müstəqilliyini əbədi  
etmək üçün bütün gücünü və bac-  
arığını bu işə yönəltməyə nail oldu.  
Heydər Əliyev döñə-döñə qeyd  
edirdi ki, tarix boyu Azərbaycan  
çoxmilletli olub. Bu xalqların xoş-  
bəxtliyi ordadır ki, onlar hər zaman  
Azərbaycan uğrunda məbarizədə  
bir olublar. Dil və din fərqi onları  
bir-birindən ayırmayıb, en çətin günlər-  
də bir-birinə hayan olublar. Azər-  
baycanlılığı düşüncəsi əsərlər boyu  
bu torpaqda yaşayan xalqları bir  
ideya etrafında birləşməyə müvəffəq  
olub. Heydər Əliyev bu ideyani  
hakim ideologiya səviyyəsinə qal-  
dırmağa müvəffəq oldu. 44 günlük  
Vətən Mühəribəsində Azərbaycan  
xalqı Ali Baş Komandan etrafında  
dəmir yumruq kimi birləşərək duş-  
məni darmadağın etdi, torpaqlarımız-  
ı işğaldan azad etdi. Heydər Əliyev  
türk dünyasının birləşməsi üçün  
əlinən gələni etdi. Əslində "bir mil-  
let, iki dövlət" konsepsiyası bütün  
türk dünyasının birləşməsinə xidmet  
edən bir çağırış idi. Qərbin ədaletsiz  
siyasetinə qarşı türk dünyasının bir-  
leşməsinə və dünyānın mizan-təre-  
zisini rəhbərlik etməyinə ehtiyac  
var. Bünövrəsi Heydər Əliyev tə-  
rəfindən qoyulan bu siyaset Azərbay-  
canın dövlət başçısı İlham Əliyev tə-  
rəfindən uğurla davam etdirilir.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin  
qurucusu Heydər Əliyev xalqımızın  
xoşbəxt geləcəyi üçün məmkün  
olənləri etdi. 15 iyunundan başlanan  
çağdaş tariximiz xalqımızı qalib xal-  
qların cərgəsinə daxil etdi. Qurtuluş  
Günü Azərbaycan xalqının müqəd-  
dəratını həll edən hadisə oldu" - de-  
yə o, əlavə edib.

**Söylü Ağazadə**